

**YETUKLIK YOSHIDAGI QALQONSIMON BEZ
KASALLIGIGA CHALINGAN BEMORLARNING
PSIXOEMOTSIONAL HOLATINING ZAMONAVIY
MANBALARDA O'RGANILISHI**

Urganch davlat instituti Pedagogika va
psixologiya kafedrası o'qituvchisi
Jumaniyozova Shahnoza Rajabboy qizi

Annotatsiya: Mazkur maqolada yetuklik yoshidagi qalqonsimon bez kasalligiga chalingan bemorlarning psixoemotsional holati zamonaviy klinik-psixologik va psixosomatik tadqiqotlar asosida tahlil qilinadi. Qalqonsimon bez faoliyatining buzilishi shaxsning emotsional barqarorligi, stressga chidamliligi, kognitiv faoliyati hamda ijtimoiy moslashuviga sezilarli ta'sir ko'rsatishi ilmiy manbalarda keng yoritilgan. Tadqiqotlarda yetuklik yoshida kasallikning ruhiy jihatları yanada murakkab kechishi, depressiv holatlar, xavotir, affektiv beqarorlik va ichki ziddiyatlarning kuchayishi qayd etiladi. Maqolada psixoemotsional buzilishlarning patogenezdagi o'rni, shaxs omili va ijtimoiy muhit ta'siri hamda psixologik yondashuvlarning ahamiyati ochib beriladi.

Аннотация: В статье проводится анализ психоэмоционального состояния пациентов зрелого возраста, страдающих заболеваниями щитовидной железы, на основе современных клинıко-психологических и психосоматических исследований. В научных источниках широко освещается влияние нарушений функции щитовидной железы на эмоциональную устойчивость личности, стрессоустойчивость,

когнитивную деятельность и социальную адаптацию. Исследования свидетельствуют о том, что в зрелом возрасте психические аспекты заболевания протекают более сложно, сопровождаясь усилением депрессивных состояний, тревожности, аффективной нестабильности и внутренних конфликтов. В статье раскрывается роль психоэмоциональных нарушений в патогенезе заболевания, а также значение личностных факторов и влияния социальной среды, подчеркивается важность психологических подходов в системе комплексного лечения.

Abstract: This article analyzes the psychoemotional state of middle-aged patients with thyroid gland disorders based on contemporary clinical-psychological and psychosomatic research. Scientific sources widely highlight that dysfunction of the thyroid gland significantly affects emotional stability, stress resistance, cognitive functioning, and social adaptation of individuals. Research findings indicate that, in middle adulthood, the psychological aspects of the disease tend to be more complex, accompanied by increased depressive states, anxiety, affective instability, and intensified internal conflicts. The article examines the role of psychoemotional disturbances in the pathogenesis of the disease, as well as the influence of personality factors and the social environment, emphasizing the importance of psychological approaches within a comprehensive treatment framework.

Kalit so‘zlar: qalqonsimon bez, yetuklik yoshi, psixoemotsional holat, psixosomatika, stress, depressiya, xavotir.

Ключевые слова: щитовидная железа, зрелый возраст, психоэмоциональное состояние, психосоматика, стресс, депрессия, тревожность.

Keywords: *thyroid gland, middle adulthood, psychoemotional state, psychosomatics, stress, depression, anxiety.*

Kirish

Zamonaviy tibbiyot va psixologiya fanlarida qalqonsimon bez kasalliklari nafaqat endokrin tizim buzilishi sifatida, balki murakkab biopsixososial muammo sifatida talqin etilmoqda. Qalqonsimon bez organizmdagi modda almashinuvi, nerv tizimi faoliyati, emotsional holat va moslashuv jarayonlarini boshqarishda muhim rol o'ynaydi. Shu bois, uning funksional buzilishlari shaxsning psixik holatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Yetuklik yoshi (odatda 18–55-60 yoshlar oralig'i) shaxs hayotida ijtimoiy, kasbiy va oilaviy mas'uliyatlar ortishi bilan xarakterlanadi. Ushbu davrda organizmning moslashuv imkoniyatlari ma'lum darajada kamayadi, uzoq davom etuvchi stress va emotsional zo'riqishlar esa somatik kasalliklar rivojlanishi uchun qulay zamin yaratadi. Zamonaviy manbalarda qalqonsimon bez kasalliklarining aynan yetuklik yoshida psixoemotsional jihatdan og'irroq kechishi ko'p bor ta'kidlangan.

Qalqonsimon bez kasalliklarining psixosomatik talqini

Psixosomatik yondashuvga ko'ra, somatik kasalliklar shaxsning ruhiy hayotidagi hal etilmagan ichki ziddiyatlar, bostirilgan emotsiyalar va uzoq davom etuvchi stresslar bilan uzviy bog'liqdir. Zamonaviy mualliflar qalqonsimon bez kasalliklarini stressga yuqori sezgirlik, affektiv beqarorlik va emotsional reaktivlik bilan tavsiflanadigan psixosomatik buzilishlar qatoriga kiritadilar.

Ilmiy tadqiqotlarda qayd etilishicha, yetuklik yoshidagi bemorlarda kasallik ko'pincha muhim hayotiy hodisalar – yaqin insonning yo'qotilishi,

oilaviy nizolar, kasbiy zo'riqishlar, uzoq davom etuvchi mas'uliyatli vazifalar fonida yuzaga keladi. Ushbu omillar gormonal muvozanatga salbiy ta'sir ko'rsatib, qalqonsimon bez gormonlari sekretsiasining buzilishiga olib keladi. Natijada, psixoemotsional holat va somatik belgilar o'zaro ta'sirda kuchayib boradi.

Yetuklik yoshidagi bemorlarning psixoemotsional holati

Zamonaviy klinik-psixologik tadqiqotlar yetuklik yoshidagi qalqonsimon bez kasalligiga chalingan bemorlarda quyidagi psixoemotsional xususiyatlar ustun ekanini ko'rsatadi:

Birinchidan, xavotir va bezovtalik holatlari yetakchi o'rin egallaydi. Bemorlar doimiy ichki taranglik, noma'lum qo'rquv, kelajakdan xavotirlanish bilan tavsiflanadi. Ayniqsa, gipertiroidizm holatlarida emotsional qo'zg'aluvchanlik, sabrsizlik va affektiv portlashlar kuzatiladi.

Ikkinchidan, depressiv holatlar yetuklik yoshida keng tarqalgan. Zamonaviy manbalarda qalqonsimon bez faoliyatining pasayishi (gipotiroidizm) bilan og'rigan bemorlarda apatiya, hayotga qiziqishning pasayishi, tez charchash, ijtimoiy chekinish va o'z-o'zini past baholash holatlari qayd etiladi. Ushbu holatlar shaxsning ijtimoiy va kasbiy faoliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Uchinchidan, kognitiv buzilishlar psixoemotsional holat bilan chambarchas bog'liq. Diqqatni jamlash qiyinlashuvi, xotira pasayishi, fikrlash sekinlashuvi bemorlarda ikkilamchi stress va ichki norozilikni kuchaytiradi. Yetuklik yoshida intellektual faoliyat muhim ahamiyat kasb etgani sababli, bu buzilishlar shaxsiy muvaffaqiyatsizlik hissini yuzaga keltiradi.

Shaxs omili va ijtimoiy muhit ta'siri

Zamonaviy psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, qalqonsimon bez kasalligida psixoemotsional holat faqat gormonal o'zgarishlar bilan emas, balki shaxsning individual-psixologik xususiyatlari bilan ham belgilanadi. Yetuklik yoshidagi bemorlar orasida yuqori mas'uliyatlilik, perfektsionizm, ichki nazoratning ustunligi va emotsiyalarni bostirishga moyillik tez-tez uchraydi.

Ijtimoiy muhit omillari – oilaviy munosabatlar, kasbiy stress, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash darajasi ham muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy manbalarda qayd etilishicha, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash yetarli bo'lmagan bemorlarda psixoemotsional buzilishlar chuqurroq va uzoqroq kechadi. Aksincha, yaqinlarning tushunishi va psixologik yordam kasallikning klinik kechishini yengillashtiradi.

Zamonaviy yondashuvlarda psixologik yordamning ahamiyati

So'nggi yillarda olib borilgan tadqiqotlar qalqonsimon bez kasalliklarini davolashda kompleks yondashuv zarurligini ko'rsatmoqda. Endokrin davolash bilan bir qatorda psixologik yordam, psixokorreksiya va psixoterapiya usullarini qo'llash bemorlarning psixoemotsional holatini barqarorlashtirishda muhim o'rin tutadi.

Kognitiv-xulqiy terapiya, stressni boshqarish texnikalari, relaksatsiya va emotsional o'zini nazorat qilish ko'nikmalarini shakllantirish yetuklik yoshidagi bemorlarda xavotir va depressiv belgilarni kamaytirishga yordam beradi. Zamonaviy manbalarda psixologik yondashuvlar nafaqat ruhiy holatni yaxshilashi, balki gormonal ko'rsatkichlarning barqarorlashuviga ham ijobiy ta'sir ko'rsatishi ta'kidlanadi.

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy ilmiy manbalar yetuklik yoshidagi qalqonsimon bez kasalligiga chalingan bemorlarning psixoemotsional holati murakkab va ko'p omilli ekanini ko'rsatadi. Xavotir, depressiya, emotsional

beqarorlik va kognitiv buzilishlar ushbu yosh davrida kasallik kechishini og'irlashtiruvchi muhim psixologik omillar hisoblanadi. Shaxsning individual xususiyatlari va ijtimoiy muhit bilan o'zaro ta'siri psixosomatik mexanizmlarning faollashuviga olib keladi.

Shu bois, qalqonsimon bez kasalliklarini davolashda zamonaviy biopsixososial yondashuvni qo'llash, psixologik omillarni chuqur o'rganish va psixologik yordamni davolash jarayoniga integratsiya qilish ilmiy va amaliy jihatdan muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Александер Ф. Психосоматическая медицина. Принципы и применение. — М.: Институт общегуманитарных исследований, 2002.
2. Карвасарский Б.Д. (ред.) Клиническая психология. — СПб.: Питер, 2002.
3. Фрейд З. Введение в психоанализ. — М.: АСТ, 2019.
4. Данбар Ф.Х. Психосоматические расстройства личности. — М.: Медицина, 2001.
5. Мараньон Г. Эндокринология и эмоции. — М.: Медицина, 1998.
6. Лурия А.Р. Внутренняя картина болезни и ятрогенные заболевания. — М.: МГУ, 1977.
7. Выготский Л.С. Проблемы развития психики. — М.: Педагогика, 1983.
8. Халлидей Дж. Психосоциальные факторы соматических заболеваний // В кн.: Клиническая психология / под ред. Б.Д. Карвасарского. — СПб.: Питер, 2002.